

Helen Parkhurst

DALTON+

Daltononderwijs voor meer- en hoogbegaafden

CONCEPT

Paula van Kempen en David le Clercq

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Daltononderwijs	3
1.2 Pedagogisch beleid	3
1.3 Meer- en hoogbegaafde leerlingen	3
2. Vraagstelling en achtergrond	4
3. Aanleiding voor de start van het project	5
4. Doelstelling	5
5. Op te leveren resultaat/resultaten	5
1. Curriculum ontwikkeling en bewustzijn	6
2. Leermiddelen	6
3. Didactiek	6
6. Programma van eisen	6
4. Begeleiding	6
5. Organisatie	6
7. Afbakening	7
8. Programma van Eisen	7
8.1 Curriculum ontwikkeling en bewustzijn	7
8.1.1 Programma voor toetsing en afsluiting (PTA)	7
8.1.2 Doorlopende leerlijnen	7
8.1.3 Leerlijn algemene vakvaardigheden en daltonvaardigheden	8
8.2 Leermiddelen	8
8.3 Didactiek	9
8.3.1 Werken vanuit leerdoelen	10
8.3.2 Daltoncompetenties en -vaardigheden	11
8.3.3 Werken met adaptieve leermiddelen	12
8.3.4 Lesgeven- aan meer en hoogbegaafden	12
8.3.5 Formatief toetsen	13
9. Begeleiding	13
9.1 Het volgen van vorderingen	14
9.2 V-coaches	15
10. Organisatie	16
10.1 Daltonuren	16
10.2 Mentoraat	17
10.3 Teamvergaderingen	17
10.4 Sectietijd	17
10.5 Plus document	17
10.6 Protocol versnellen	17
11. Risicoanalyse	18
11.1 Competentieontwikkeling	18
11.2 Knelpunten uit de praktijk	18
11.3 Lesruimte	18
11.4 Overzicht	18
12. Projectbeheersing	19
12.1 Tijd	19
12.2 Kwaliteit	22
12.3 Organisatie	22

<i>12.4 Geld*</i>	23
13. Implementatie	24
<i>13.1 Dalton+ in SMART doelen 2017 – 2018</i>	24
13.1.1 Curriculum ontwikkeling en bewustzijn	24
13.1.2 Leermiddelen	24
13.1.3. Didactiek	24
13.1.4 Begeleiding	25
13.1.5 Organisatie	25
Bijlagen	26
<i>Bijlage 1 Dalton kernwaarden</i>	26

1. Inleiding

Helen Parkhurst is een school met een Daltonidentiteit. Als daltonschool willen wij dat leerlingen initiatiefrijke en onderzoekende jongvolwassenen worden. Dat kan alleen als leerlingen keuzes krijgen en zelf leren nadenken over hun leerproces. Daarom is er veel ruimte voor leren op verschillende manieren: vakgericht en vakoverstijgend, klassikaal en zelfstandig of samenwerkend in groepjes.

De daltonvisie gaat ervan uit, dat de leerling in staat wordt gesteld om verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leren. We spreken het vertrouwen uit dat de leerling dit kan leren, in samenwerking met medeleerlingen en de docent. Vanuit dit vertrouwen wordt gehandeld door docent en leerling, waarbij verantwoording vragen en afleggen voor gemaakte keuzes een belangrijk onderdeel is in de zogeheten daltondriehoek.

We werken met leerlijnen, waarin leerdoelen, leerstof en toets momenten staan beschreven. De leerling kan bij het verwerken van de leerdoelen keuzes maken in leerstijl, leerroute en leertempo. Aan het einde van een periode (6 of 12 weken) dienen alle leerdoelen behaald te zijn.

1.1 Daltononderwijs

De Nederlandse Daltonvereniging heeft het Helen Parkhurst als daltonschool erkend omdat er in ruime mate gestalte wordt gegeven aan de daltonideeën; 'vrijheid in gebondenheid, zelfstandigheid en samenwerking' en de in 2012 geformuleerde vijf kernwaarden: samenwerking, vrijheid en verantwoordelijkheid, effectiviteit, zelfstandigheid en reflectie (zie bijlage 1).

1.2 Pedagogisch beleid

Op het Helen Parkhurst wordt geprobeerd een zo optimaal mogelijke leeromgeving te creëren, waarbij de relatie centraal staat. Binnen het onderwijs wordt voortdurend gezocht naar de balans tussen het geven van verantwoordelijkheid aan leerlingen en daar waar nodig verantwoordelijkheid terugnemen. 'Wederzijds vertrouwen' is daarbij het sleutelwoord.

Om leerlingen vertrouwen en zelfstandigheid te geven is het belangrijk dat de docent zijn leerlingen vertrouwen geeft en vertrouwen vraagt. Vertrouwen is de basis van daltononderwijs. Over de leeractiviteiten die in vrijheid zelfstandig en/of in samenwerking uitgevoerd worden moeten leerlingen leren verantwoordelijkheid af te leggen. De docent moet dus ook om verantwoording vragen. Het afleggen van verantwoording gaat niet alleen over het eindproduct van het leren, maar ook over het leerproces zelf. Op deze manier leren de leerlingen reflecteren over de wijze waarop er gewerkt is en over de resultaten van het werk.

1.3 Meer- en hoogbegaafde leerlingen

Ook de meer- en hoogbegaafde leerlingen worden op het Helen Parkhurst begeleid vanuit deze daltonvisie. Zij zijn in de onderbouw bij elkaar in stamklassen geplaatst, om zo zoveel mogelijk tegemoet te kunnen komen aan de specifieke behoeftes van MHB-leerlingen.

“Een hoogbegaafde is een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan. Autonom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schiept plezier in creëren.”

Bron: Nederlandse Delphi-consensus

Er zijn op Helen Parkhurst v-coaches aangesteld. Dit zijn verbredingscoaches die de meer- en hoogbegaafden in kaart brengen en begeleiden. De v-coaches begeleiden de leerlingen in het omgaan met hun begaafdheid. Ze helpen de MHB-leerlingen verder bij het realiseren van verrijkingsprogramma's naast het reguliere curriculum.

Met de leerling die wil verrijken wordt een programma samengesteld, waarbij de leerling bepaalde lessen niet meer -of veel minder- volgt, maar zoveel mogelijk zelfstandig de leerdoelen uitwerkt. Het plan van aanpak voor verrijking bespreekt de leerling met de docenten van de vakken die hij/zij minder zal bezoeken. In de tijd die dit oplevert kan de leerling aan de verrijking van zijn/haar keuze werken. Dit zijn allemaal zeer individuele trajecten.

Verder wordt er -op individueel niveau- versneld op Helen Parkhurst. Ook voor deze versnellingstrajecten wordt per leerling het versnellingsprogramma vastgesteld. Docenten onder- en bovenbouw stemmen met elkaar af wat de leerling moet doen om de versnelling succesvol te maken. De versnelling kan plaatsvinden van klas 2 naar 3, maar ook van klas 3 naar 4. Ook hier zijn het individuele trajecten, waarbij betrokken docenten steeds opnieuw het maatwerk leveren.

In de onderbouw groeit de groep met behoefte aan versnelling en verrijking, omdat er zich steeds meer leerlingen aanmelden die tot de doelgroep behoren. Zoals we het nu georganiseerd hebben lopen we tegen de grenzen van het maatwerk aan. Er is behoefte aan een programma, dat grotere groepen leerlingen de kansen biedt om te versnellen en verrijken en docenten de kans om dit goed te begeleiden.

Bronnen:

Dennis van Hinte: Kijk nu eens! Een talent.

Frank van Gaal: aanvraag subsidie versneld en verrijkt VWO

2. Vraagstelling en achtergrond

In de onderbouw groeit de groep met behoefte aan versnelling en verrijking, omdat er zich steeds meer leerlingen aanmelden die tot de doelgroep behoren. Zoals het nu is georganiseerd wordt er tegen de grenzen van het maatwerk aan. Er is behoefte aan een programma, dat grotere groepen leerlingen de kansen biedt om te versnellen en verrijken en docenten de kans om dit goed te begeleiden.

Daarnaast willen we de komende jaren onderzoeken in hoeverre de nieuwe inzichten over adaptief onderwijs en gepersonaliseerd leren ons daarmee nog verder brengen bij het aanbieden van goed kwalitatief hoogstaand daltononderwijs. Ons daltononderwijs vertoont veel kenmerken van adaptief onderwijs, maar in de toekomst is het mogelijk hier nog meer vorm aan te geven, met name in relatie tot ICT.

De op dit moment veel gebezigde term 'gepersonaliseerd leren' leggen wij uit als leren vanuit een daltonvisie, onder meer met behulp van leerlijnen. Winst valt wellicht nog te behalen door leerlingen met digitale en adaptieve methodes aan taken te laten werken waarbij het leerproces tot op detail gevormd kan worden en afgestemd op individuele leerling. Dit zou op termijn kunnen resulteren in diploma's met cijferlijsten op verschillend niveau, waarbij ook verdiepende en verrijkende opdrachten of behaalde vaardigheden worden vermeld.

3. Aanleiding voor de start van het project

Met dit project wordt getracht aan de verschillende doelstellingen uit het schooplan van het Helen Parkhurst tegemoet te komen. In de eerste plaats is er onvrede ontstaan over het bedienen van de MHB-leerlingen. Er zijn steeds meer meer- en hoogbegaafde leerlingen die voor het Helen Parkhurst kiezen. Met de mogelijkheden die er nu zijn binnen de school kan niet meer adequaat worden ingesprongen op de behoefte van deze groep. Docenten en V-coaches lopen tegen grenzen aan. Ouders en leerlingen hebben een hogere verwachting van de mogelijkheden.

4. Doelstelling

Het doel van dit project is een versneld en verrijkt vwo dat leidt tot een programma welke goed geborgd kan worden in de organisatie. Een programma waar de groep meer- en hoogbegaafde leerlingen volop kan excelleren en de docenten de leerlingen binnen die groep op maat kunnen begeleiden bij collectieve maar vooral ook individuele leeractiviteiten.

Een neveneffect van dit traject is dat er tegemoet wordt gekomen aan de wensen vanuit het schooplan het daltononderwijs te versterken door middel van een vorm van gepersonaliseerd leren, ook binnen het reguliere onderwijs.

5. Op te leveren resultaat/resultaten

Het laatste jaar zijn er diverse activiteiten ontplooid om duidelijk te krijgen wat er nodig is en wat de mogelijkheden zijn om aan de doelstelling van dit project te voldoen. De verwachtingen en de gepercipieerde knelpunten van ouders en leerlingen zijn geïnventariseerd tijdens focusgroep bijeenkomsten. Daarnaast is er met tientallen scholen in verschillende netwerken gekeken naar manieren om de vragen om verbeteringen van verschillende stakeholders te kunnen beantwoorden. Ook zijn er presentaties en bijeenkomsten geweest met aanbieders van en experts in het bieden van maatwerk en/of gepersonaliseerd leren en zijn diverse trainingen gevolgd. Bijvoorbeeld in het werken vanuit leerdoelen, het ontwikkelen van verbredings- en verdiepingsopdrachten, het coachen van en werken met meer en hoogbegaafde leerlingen en het formatief toetsen.

Van hieruit is het onderstaande programma van eisen ontstaan, die binnen de mogelijkheden van het huidige onderwijs vallen.

5.1 Programma van eisen

1. Curriculum ontwikkeling en bewustzijn
 - A. Een programma voor toetsing en determinatie
 - B. Doorlopende leerlijnen
 - C. Een overkoepelende leerlijn algemene-, vak- en daltonvaardigheden
 - D. Gecompacte leerlijnen volgens format*
2. Leermiddelen
 - A. Integrale inzet adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden
 - B. Verdiepingen en verbredingsopdrachten
 - C. Eenduidige tool voor planning en reflectie
3. Didactiek
 - A. Competentie werken vanuit leerdoelen
 - B. Competentie werken met adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden
 - C. Competentieontwikkeling lesgeven- aan meer en hoogbegaafden
 - D. Competentieontwikkeling formatief toetsen
4. Begeleiding
 - A. Overkoepelend digitaal overzicht voortgang en resultaten
 - B. Competentieontwikkeling coachen aan de hand van big data
 - C. Ontwikkeling kennis en zicht op V-coaching
 - D. Ontwikkeling protocol bij versnelling
5. Organisatie
 - A. Meer daltonuren of keuzewerktijd
 - B. Meer tijd voor individuele begeleiding door mentoren
 - C. Frequentere teamvergaderingen
 - D. Ontwikkeling en uitreiking plusdocument
 - E. Protocol versnellen

In hoofdstuk 7 wordt dit programma verder uitgewerkt. Het programma gaat uit van een tweejarig traject waarbinnen deze eisen volbracht zouden moeten zijn.

7. Afbakening

In het programma van eisen is rekening gehouden met de aansluiting van het daltonkarakter van het Helen Parkhurst en de huidige mogelijkheden en ontwikkelingen binnen het bestaande onderwijs. Zo wordt er zo veel mogelijk gewerkt binnen de bestaande lessen en zal er ook gebruik gemaakt worden van de daltonuren die nu bestaan. Daar waar mogelijk worden geen deelprojecten opgezet maar wordt er gekeken of er een verbinding gelegd kan worden met bestaande initiatieven. Aankomend schooljaar wordt er nog geen aparte werkruimte gecreëerd. Wel wordt gekeken of er bepaalde lokalen beschikbaar kunnen worden gesteld. Er wordt in principe uitgegaan dat er twee klassen (stamgroepen) voor de MHB-leerlingen worden gestart, één 1ste klas en één 2e klas VWO. De daltonuren zullen gefaseerd worden uitgebreid en in het eerste met niet meer dan één uur. Veel ontwikkelingen zullen zich met name afspelen binnen de groep leerlingen docenten van de drie hoogbegaafden klassen en een aantal in de volle breedte van de afdeling technasium. De afbakening van programmapunten is op detail terug te lezen in het hoofdstuk over de implementatie van het project.

8. Programma van Eisen

Om duidelijk te krijgen wat er precies gebeuren moet om aan de eisen van verrijkt en versterkt VWO onderwijs te voldoen, is er dus een programma van eisen opgesteld. In dit hoofdstuk worden deze eisen verder uitgewerkt.

8.1 Curriculum ontwikkeling en bewustzijn

Een van de succesfactoren die in wetenschappelijk onderzoek wordt genoemd is de curriculumbewustzijn van docenten. Docenten vinden het moeilijk maatwerk te bieden door het feit dat er in het curriculum bepaald wordt wat elke leerling van een bepaald vak moet leren. Docenten geven aan dat dit komt door de wens dat zij leerlingen zo goed mogelijk willen voorbereiden op de gestandaardiseerde examens. Terwijl het er bij gepersonaliseerd leren juist om zou gaan de leerling in eigen tempo te laten leren en hen zelf de mogelijkheid te bieden om toetsmomenten te bepalen.

8.1.1 Programma voor toetsing en afsluiting (PTA)

Om dit te realiseren is het nodig dat er een duidelijk programma voor toetsing en afsluiting (PTA) ligt, zodat een leerling duidelijk weet waarnaar toe gewerkt moet worden (top/down leren). Vooral meer- en hoogbegaafde leerlingen hebben hier baat bij. In 2008 formuleerden 20 Nederlandse experts de hoogbegaafde o.l.v. M. Kooijman als volgt: 'Een hoogbegaafde is een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan. Autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij scheidt plezier in creëren.'

8.1.2 Doorlopende leerlijnen

Om er voor te zorgen dat de leerling zo min mogelijk overlap, breuken of lacunes ervaart zijn doorlopende leerlijnen nodig. Daarbij gaat het zowel om verticale leerlijnen (van het ene leerjaar naar het andere leerjaar) als om horizontale leerlijnen (samenhang tussen vakken en leergebieden).

Om het versnellen, verdiepen en verrijken mogelijk te maken is het nodig dat er leerlijnen op twee niveaus komen. In de meer- en hoogbegaafden technasiumklassen 1 t/m 3 worden 2 leerlijnen aangeboden: de reguliere vwo-leerlijn en de compacte (verkort en alleen bestaand uit basisstof) vwo-leerlijn. In klas 1 en 2 krijgen leerlingen de ruimte om te experimenteren met de twee leerlijnen. In het experiment kan een leerling kiezen voor compacten om te versnellen, of compacten om te verdiepen en te verrijken. Eind klas 2 wordt de definitieve leerlijn gekozen (regulier, compact versneld of compact verdiept en verrijkt).

8.1.3 Leerlijn algemene vakvaardigheden en daltonvaardigheden

Bovendien moet er een overkoepelende leerlijn betreft algemene vakvaardigheden en daltonvaardigheden komen. Onder de algemene vakvaardigheden wordt bijvoorbeeld het “leren leren”, het schrijven van een verslag en het doen van onderzoek verstaan. De daltonvaardigheden worden verdeeld in vijf kernwaarden: samenwerking, vrijheid en verantwoordelijkheid, effectiviteit, zelfstandigheid en reflectie. Vooral effectiviteit is erg belangrijk voor deze groep, daar leerlingen die versnellen vanuit een plan zullen gaan werken en hierbij het overzicht erg belangrijk is. Ook hier is het van belang dat de vaardigheden worden verdeeld over de verschillende vakken, dit ook weer om overlap, breuken of lacunes te voorkomen.

Om deze PTA's en leerlijnen effectief in te kunnen zetten zal er één format gemaakt worden, die door alle vakken zal worden gebruikt.

8.2 Leermiddelen

Op het Helen Parkhurst werkt elke leerling al een aantal jaar met een eigen device en wordt het gebruik van ICT in de les gestimuleerd, door zowel de docent als de leerling. Alhoewel ICT geen vereiste is voor het vormgeven van gepersonaliseerd leren, is het niet meer weg te denken uit het eigentijdse onderwijs.

Een gemotiveerde leerling kan in luttele seconden over vrijwel alle onderwerpen iets vinden op het internet, vaak in allerlei contexten en media. De hoeveelheid leermiddelen voor docenten en leerlingen is enorm en neemt steeds in omvang toe. Verder kan ICT onder andere gebruikt worden voor:

- Leerlingvolgsystemen
- Het klaarzetten van (persoonlijke en flexibele) leerarrangementen
- Toetsen en assessments
- Het volgen van de vooruitgang van (individuele)leerlingen
- Het contact met leerlingen, bijvoorbeeld voor het geven van feedback.

Ook wordt er steeds meer gebruik gemaakt van de zogeheten ‘learning analytics’. Gegevens uit digitale leeromgevingen geven daarbij meer inzicht in leerlingen en leerprocessen. Alexander et al. (2015) zeggen hierover: “Er worden processen ontworpen die grote hoeveelheden gegevens over de interacties van afzonderlijke leerlingen tijdens online-leeractiviteiten verzamelen en analyseren. Het doel is om betere onderwijsmethoden te ontwikkelen, leerlingen actief bij hun eigen leerproces te betrekken, risicoleerlingen te bereiken en na te gaan welke factoren invloed hebben op afronding en succes, op alle niveaus – van de klas tot scholen en van schoolsystemen tot nationale beoordelingen van institutionele en individuele prestaties.”.

In een onderzoek naar de opbrengst van ‘learning analytics’ bij computerondersteund samenwerkend leren blijkt dat inzicht in de participatie leidt tot een ander en actiever samenwerkingsproces bij de leerlingen. De visualisatie van de ‘learning analytics’ helpt leerlingen bewust te worden van het belang van gelijkwaardige participatie tijdens samenwerking, met als gevolg een actievere bijdrage van leerlingen aan het overleggen en discussiëren en een gelijkwaardiger participatie binnen groepen. Bovendien helpt het de docent inzicht te geven in het groepsproces en de instructie daarop aan te passen (Van Leeuwen, Janssen & Erkens, 2014).

In dit project is het uitgangspunt dat minstens drie vakken adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden, integraal zullen inzetten. Met integraal wordt bedoeld dat deze leermiddelen

op een didactisch verantwoorde manier worden ingezet over de breedte van de afdeling en er gebruikt gemaakt wordt van alle mogelijkheden, bijvoorbeeld de learning analytics.

Dit kunnen programma's zijn zoals "learnbeat" of "Elearna" (adaptieve) leeromgevingen waar elke leerling zijn/haar eigen leerroute kan bepalen en waar het mogelijk is voor de docent dit te volgen en te begeleiden. Deze platforms zouden gebruikt kunnen worden voor het klaarzetten van verrijkings- en/of verdiepingsmateriaal. Maar ook de methode-gebonden omgevingen zoals "Bettermarks" of "Carte Orange" worden als adaptief leermiddel gezien.

Naast het de reguliere curriculum, kunnen meer en hoogbegaafde leerlingen verbreden of verrijken. Daarvoor zijn op Helen Parkhurst v-coaches aangesteld. Dit zijn verbredingscoaches die onze meer- en hoogbegaafden in kaart brengen en begeleiden. De v-coaches begeleiden de leerlingen in het omgaan met hun begaafdheid. Ze helpen de MHB-leerlingen verder bij het realiseren van versnellings-, verdiepings- of verrijkingsprogramma's naast het reguliere curriculum. Met de leerling die wil wordt een programma samengesteld.

Het plan van aanpak voor versnellings-, verdiepings- of verrijkingsprogramma's bespreekt de leerling met de docenten van de vakken die hij/zij minder zal bezoeken. In de tijd die dit oplevert kan de leerling aan de verrijking van zijn/haar keuze werken. Dit zijn allemaal zeer individuele trajecten. Wat betreft versnelling stemmen docenten in de onder- en bovenbouw met elkaar af wat de leerling moet doen om de versnelling succesvol te maken. De versnelling kan plaatsvinden van klas 1 naar 2, van 2 naar 3 maar ook van klas 3 naar 4. Ook dit zijn het individuele trajecten, waarbij betrokken docenten steeds opnieuw het maatwerk leveren.

Om dit traject soepeler te laten verlopen, wordt er voor elk vak, dat daarvoor in aanmerking komt, één verbredingsopdracht en één verrijkingsopdracht ontworpen. Natuurlijk kan dit ook in vakoverstijgend zijn of een combinatie van verschillende vakken. Hiervoor zullen vooraf richtlijnen worden bepaald. Voor het versnellen komende het eerder genoemde PTA en de doorlopende leerlijnen van pas. Daarnaast gaan de uitgevers werken met nieuwe licenties waarbij de kosten hetzelfde blijven maar de leerlingen wel al het lesmateriaal voor de eerste drie leerjaren tot zijn of haar beschikking heeft. Op het Helen Parkhurst wordt bekeken of eerder met deze licenties kan worden begonnen.

Plannen en reflecteren zal verlopen via het plannings- en reflectieboekje zoals dat dit jaar in een pilot is ingevoerd.

8.3 Didactiek

De taken van een docent zijn divers bij het bieden van maatwerk. Meer en hoogbegaafde leerlingen hebben een ander soort begeleiding nodig dan reguliere leerlingen. Een docent moet hierop in kunnen spelen. Bovendien kan elke leerling een andere leerroute volgen en zal hiervoor lesmateriaal moeten worden gearrangeerd en dat vanuit leerdoelen geformuleerd die vanuit het PTA zijn voortkomen. En waarbij verdiepings- en verrijkingsopdrachten voorhanden zijn maar ook ruimte voor eigen keuzes.

8.3.1 Werken vanuit leerdoelen

Ondanks dat er al met leerdoelen gewerkt wordt op het Helen Parkhurst, zal er meer vanuit deze leerdoelen gewerkt gaan worden om te kunnen aansluiten bij het versnellen, verrijken en verdiepen. Het werken met leerdoelen stelt leerlingen in staat op een bij hen passende wijze en op eigen tempo zich de stof eigen te maken. Bovendien denken docenten zelf na over de meest effectieve en passende instructie en ontwikkelen leeractiviteiten die zo optimaal mogelijk aansluiten bij de leerling.

Een leerdoel (Mager, 1974):

- beschrijft het waarneembare *eindgedrag* dat deze doelgroep na afloop van de les(senreeks) moet vertonen;
- vermeldt de belangrijkste *omstandigheden* waaronder de leerlingendoelgroep het verwachte eindgedrag moet vertonen.
- beschrijft het vereiste *beheersingsniveau*, bijvoorbeeld door te expliciteren welke prestaties de leerling moet leveren om zijn eindgedrag als voldoende beoordeeld te zien.

Daarbij is het van belang dat de einddoelen "smart" geformuleerd worden.

Incorrect geformuleerde leerdoelen	Correct geformuleerde leerdoelen:
De leerling traint rekenvaardigheden.	De leerling kan aan het einde van dit jaar foutloos trek- en drukkrachten berekenen voor een maquette van een loop- en fietsbrug.
De leerling heeft inzicht in het proces van websites bouwen.	De leerling kan na deze periode een website maken met Websitemaker bestaande uit minstens vier pagina's
De leerlingen kunnen goed samenwerken.	Gedurende deze taak kunnen de leerlingen zich houden aan drie afspraken over samenwerken.
Ik durf mijn eigen mening te geven.	In de komende vijf lesweken wil ik steeds vaker mijn eigen mening geven in het groepje waarmee ik samenwerk, zodat ik in de laatste week minimaal vijfmaal per bijeenkomst inbreng heb.

Bron: leerdoelen formuleren van het SLO

Bij het formuleren van leerdoelen worden bij voorkeur handelingswerkwoorden als *noemen, schrijven, tekenen, aanwijzen, oplossen, uitvoeren, analyseren, selecteren, demonstreren, verklaren* gebruikt. "Mentale" werkwoorden als *kennen, weten, begrijpen, of op de hoogte zijn van*, zijn minder geschikt om leerdoelen mee te formuleren. Zij kunnen weliswaar aangeven wat zich in het hoofd van de leerling dient af te spelen, maar dat is van buitenaf niet waarneembaar.

Aan deze leerdoelen kunnen dan activiteiten worden gekoppeld. Belangrijk hierbij is dat leerlingen voldoende keuzemogelijkheden hebben om tot een goed eindresultaat te komen. Het beheersingsniveau is hierbij van belang. Door verschillende beheersingsniveaus te benoemen, kan een leerling op het eigen niveau presteren. Om het beheersingsniveau van beoogd eindgedrag aan te geven is een verscheidenheid aan taxonomieën en referentiekaders beschikbaar, zoals de onderstaande tabel laat zien:

Het eindgedrag betreft de beheersing van:	Geschikt instrument om het beheersingsniveau te specificeren:
Kennis in het algemeen	Checklist "taxonomie van Bloom"
Kennis, (algemene) vaardigheden en houding in het algemeen	Beoordelen van leerresultaten Rubrics voor algemene vaardigheden in de onderbouw Kerndoelen en Eindtermen in lijn
de Nederlandse taal	Referentiekader taal
Rekenen	Referentiekader rekenen
Een moderne vreemde taal	Europees Referentie Kader (ERK)
De Europese en internationale oriëntatie	het Common Framework for Europe Competence (mei 2010) www.europeesplatform.nl/sf.mcgi?3051

Bron: Leerdoelen formuleren van het SLO

Deze werkwijze zou ook het daltonkarakter van de school kunnen versterken. Het geeft de leerling meer keuzevrijheid en autonomie. Het is daarom van belang deze ontwikkeling schoolbreed in te zetten. Dit kan in de vaksecties en gefaseerd gebeuren, bijvoorbeeld voor elk trimester 1 leerlijn voor het eerste en tweede jaar.

Om dit te realiseren, moeten docenten worden opgeleid in en/of begeleiding krijgen bij:

- het omzetten van kerndoelen naar leerdoelen voor leerlinge
- het arrangeren van lesmateriaal
- het werken vanuit leerdoelen

8.3.2 Daltoncompetenties en -vaardigheden

Zoals eerder benoemd is het Helen Parkhurst een school die de daltonvisie uitdraagt. De school vindt het verwerven van deze competenties belangrijk als doel op zich, omdat ze leerlingen helpen hun eigen identiteit te vinden en een volwaardige plaats in te nemen in hun sociale omgeving en in de maatschappij en helpen bij het goed presteren van leerlingen. De pedagogische basis is de daltondriehoek met de daarbij behorende pijlers verantwoordelijkheid geven en nemen, verantwoording afleggen en vragen, vertrouwen vragen en schenken. Hieraan zijn zes kernwaarden verbonden:

- samenwerken
- vrijheid en verantwoordelijkheid
- effectiviteit
- zelfstandigheid
- reflectie

Voor een verdere uitwerking zie <http://dalton.nl/daltononderwijs/kernwaarden>

Door het werken vanuit leerdoelen en de (eventueel) aangepaste leerroutes van de MHB-leerling, zal er ook meer aandacht aan deze vaardigheden moeten worden besteed. Een leerling die een eigen leerroute volgt of zelfs een verrijgingsprogramma, zal effectiever met zijn tijd moeten omgaan en goed moeten kunnen plannen en bovendien zelfstandig moeten kunnen werken.

8.3.3 Werken met adaptieve leermiddelen

Zoals bij het onderdeel “leermiddelen” al is beschreven zullen er bij tenminste 3 vakken adaptieve leermiddelen worden ingezet met track and trace mogelijkheden. Een docent moet hier bekwaam mee om kunnen gaan. Het is dus van belang dat de docent geschoold wordt om te werken met alle mogelijkheden die een adaptieve lesmethode biedt. Men kan hierbij denken aan formatieve toetsing of learning analytics.

Het is van belang leeromgevingen te arrangeren die inspelen op verschillen tussen leerlingen met de intentie om talenten van leerlingen optimaal te benutten. Deze leeromgevingen moeten uitdagend, motiverend zijn en aansluiten bij de belevingswereld(en) van leerlingen. De docent moet in staat zijn deze leeromgevingen te creëren, al dan niet met behulp van ICT. Daarnaast zal hij in staat moeten zijn met alle informatie die over het leerproces van de leerling beschikbaar is op individuele basis en op het juiste moment de leerling te ondersteunen.

8.3.4 Lesgeven- aan meer en hoogbegaafden

Een docent is voor de prestaties van alle leerlingen vaak van doorslaggevend belang (meer dan vakinhoud, methode of werkvorm). Lesgeven aan hoogbegaafden is individueel maatwerk. Het gaat daarbij vooral om (het ontwikkelen van) een houding die wordt gekenmerkt door een aantal basiseigenschappen, die overigens niet alleen voor hoogbegaafde leerlingen gunstig zijn.

De ideale leraar hoog- en meerbegaafden heeft/is¹:

- gevoel voor humor,
- de durf en de gewoonte om verantwoord risico te nemen,
- de bereidheid om een relatie met leerlingen op te bouwen; om één van hen te zijn en om een constructieve interactie op gang te brengen (en te houden) tussen leerlingen en hun omgeving,
- de instelling om zelf levenslang te willen leren; om altijd open te staan voor nieuwe ervaringen en om gevoel te tonen voor de waarde van het ‘nieuwe’ in leren,
- de drang om efficiënt te willen zijn en om geen overbodig werk te willen doen; om bij elke lesactiviteit alert te zijn op: wat leren we hiervan? (Immers: less is more!),
- gefascineerd door het vak; in staat om die fascinatie en de onderliggende expertise over te brengen; in staat om zonder methode te werken,
- zelf in het dagelijks leven sterk op het niveau van de hogere denkvaardigheden (analyseren, synthetiseren en evalueren).

Kortom lesgeven aan meer- en hoogbegaafden vraagt om veel expertise van een docent. Een aantal docenten op het Helen Parkhurst hebben al trainingen gevolgd om les te geven aan deze doelgroep. Het is van belang in dit traject dat alle docenten die lesgeven aan de doelgroep ook opgeleid worden hiervoor en de docenten die al een training hebben gehad eventueel bij te scholen, expert te laten worden, zodat in de toekomst de docenten binnen de school kunnen worden getraind.

¹) Slim onderwijs doe je zó. Effectief onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen CPS

8.3. 5 Formatief toetsen

In het onderwijs maken we onderscheid tussen summatief toetsen en formatief toetsen. Summatief toetsen wordt gedaan om de leerprestaties van leerlingen te beoordelen en op basis daarvan te beslissen over het vervolg van de schoolloopbaan (selectie, classificatie, plaatsing, certificering). Een voorbeeld is het examen in het voortgezet onderwijs. Formatief toetsen heeft als doel te bepalen hoe het leerproces van de leerling het beste vorm kan krijgen. Kenmerkend is dat het frequent plaatsvindt en op verschillende manieren kan worden uitgevoerd. Niet alleen door middel van genormeerde toetsen, maar ook aan de hand van observaties en interacties tussen leerlingen en leraar.

Effectief daltononderwijs aan hoog- en meerbegaafde leerlingen is in hoge mate gepersonaliseerd. Dat betekent dat er zoveel mogelijk inzicht moet zijn in het leerproces van individuele leerlingen en groepen leerlingen. Dit inzicht moet er zijn bij zowel de docent als de leerling.

Formatieve toetsing heeft als doel het leerproces te verbeteren. Daartoe wordt regelmatig vastgesteld hoe leerlingen zich ontwikkelen. Op grond van de bevindingen bepaalt de leraar hoe het leerproces het beste vorm kan krijgen. Cruciaal bij formatieve toetsing is het geven van feedback. Dit versterkt de motivatie van leerlingen en geeft richting bij hun verdere ontwikkeling. Formatieve toetsing wordt niet alleen door de leraar uitgevoerd, ook self-assessment en peer-assessment zijn goed mogelijk. Voorwaarden voor effectieve formatieve toetsing zijn: betekenisvolle toetsen, regelmatige toetsing, professionele docenten, betrokken leerlingen en een toetscultuur die is gericht op onderwijsverbetering.

Op het Helen Parkhurst is nog weinig kennis over formatief toetsen hoewel docenten vanwege de aard van het onderwijs op de school in hier al vaak onbewust bekwaam mee bezig zijn. Een doel van het Dalton+ project is om de bewuste bekwaamheid bij de docenten te verhogen en in de dagelijks lespraktijk meer formatieve toetsing terug te zien. In de definitie van formatief toetsen die op deze school daarbij gehanteerd wordt staan laagdrempeligheid, eenvoud en maximaal inzicht van de leerlingen in het eigen leerproces centraal.

9. Begeleiding

Wat de meeste hoogbegaafde leerlingen gemeen hebben is dat ze gebaat zijn bij een uitdagend aanbod van leerstof. Om tegemoet te komen aan hun leerbehoeften wordt deze leerlingen extra leerstof aangeboden of krijgen ze ruimte om leeractiviteiten buiten het curriculum te ondernemen. Leerlingen kunnen dit niet (meteen) zelfstandig.

De docent heeft een belangrijke rol bij het leerproces van de leerling. De docent is tegelijkertijd expert, coach en begeleider van leerprocessen. Bij de meer- en hoogbegaafde leerlingen is de rol van didactisch coach en begeleider in leerprocessen erg belangrijk. In een leerlab van leerling 2020 (Een leerlab is een samenwerking tussen verschillende scholen die met eenzelfde leervraag aan de gang gaan) is onderzocht wat een didactisch coach nu eigenlijk inhoudt. Zij zijn tot de volgende vaardigheden gekomen:

- Zelfregie blijven stimuleren: de leerling ruimte geven in keuzes, doelen stellen en strategie bepalen binnen het schoolkader.
- Planmatige handvatten aanreiken bij het vaststellen van korte en lange termijndoelen. Concrete feedback op het leerproces geven met behulp van motivatietechnieken.
- Complimenteren op inhoud: niet slechts op resultaat, maar op wat ligt er achter het resultaat? Scheppen van een positief verwachtingspatroon.

- Pedagogisch inzicht bieden, gecombineerd met een onderzoekende houding: op welke wijze bereik je deze unieke leerling? Kritisch zijn op eigen houding in relatie tot de leerling.
- Verzamelen en interpreteren van didactische beoordelingen en adviezen. Vereiste vaardigheden (rubrics) vertalen naar leerlingentaal.
- Kennis uitwisselen met experts over de aanpak bij specifieke leerproblematiek, verwijzen waar nodig.
- Schoolbreed bijdragen aan een positief coachingsklimaat.

Op het Helen Parkhurst zijn (bijna) alle docenten al mentor en hebben daardoor dus al een basis van de coachvaardigheden. Echter didactisch coachen vraagt om meer vaardigheden van de docent. Het is dus aan te raden scholing aan te bieden om deze competentie bij de docenten die les gaan geven aan deze klassen te ontwikkelen.

9.1 Het volgen van vorderingen

Om voor de leerling zelf, de school de leerontwikkeling van hoogbegaafde leerlingen inzichtelijk te maken, is het gebruik van een overkoepelend digitaal overzicht van voortgang en resultaten nodig. Docenten en leerlingen kunnen zo overzicht houden waar elke individuele leerling is met de leerdoelen, maar ook waar zij eventueel ondersteuning bij nodig hebben. Over de vorm van dit overzicht moet nog gesproken worden.

Naast het overzicht lijkt het handig dat leerlingen toegang tot een digitaal portfolio krijgen. Hierin kan de leerling allerlei digitale documenten - zoals werkstukken, afbeeldingen, certificaten en diploma's - uploaden. Dit biedt de leerling de mogelijkheid om leerervaringen en leerresultaten van het extracurriculaire programma vast te leggen en de persoonlijke competentieontwikkeling te beschrijven. Het portfolio kan ook dienen om te reflecteren op de persoonlijke ontwikkeling en de keuzes die de leerling hierin maakt. Bovendien helpt dit portfolio de V-coach, de docent en de mentor om de leerling op deze manier te volgen in de ontwikkeling.

9.2 V-coaches

Op het Helen Parkhurst zijn al V-coaches aanwezig (zie vorige paragraaf). Deze V-coaches zullen natuurlijk worden ingezet op de Dalton+ klassen. Echter gezien het groeiende aantal leerlingen in de MHB-klassen, zullen deze V-coaches alle ondersteuning nodig hebben die mogelijk is. Docenten en mentoren die deze leerlingen begeleiden tijdens de reguliere lessen zullen hun steentje bij moeten dragen. Daarvoor is een goede samenwerking en een wederzijds begrip van docenten en v-coaches nodig. Op het moment is de rol van de v-coach nog niet duidelijk omschreven. Om bovenstaande mogelijk te maken, zal moeten worden ingezet op:

- A. Ontwikkeling kennis en zicht op V-coaching bij vakdocenten en mentoren
- B. Ontwikkeling protocol V-coaching en coaching bij versnelling

10. Organisatie

Er zijn ook bepaalde randvoorwaarden nodig om bovenstaande te kunnen uitvoeren. In de bijeenkomsten met de expertgroep, vanuit wetenschappelijk onderzoek, vanuit bezoeken aan scholen en trainingen, zijn de volgende punten aan de orde gekomen.

10.1 Daltonuren

Op het moment hebben leerlingen in de onderbouw hv-classes 4 daltonuren. Tijdens deze daltonuren kunnen leerlingen zelf kiezen aan welk vak zij werken. Er is altijd een docent aanwezig om extra begeleiding of uitleg te bieden. Een ideale manier dus aan de autonomiebehoefte van de MHB-leerling tegemoet te komen. Bij een navraag bij verschillende docenten in verschillende vakgebieden is gekeken hoe de bereidwilligheid was vaklessen in te leveren, om op deze manier meer daltonuren voor deze doelgroep vrij te maken. In een systeem waar (bijna) elke leerling een eigen leerroute volgt zijn de vaklessen minder effectief zijn. Er is vooral tijd nodig voor instructie. De begeleiding en coaching kan ook tijdens daltonuren.

Hieronder een lessentabel, met daarop de vakken die eventueel een uur willen inleveren:

Havo/vwo Technasium	Klas 1T	Klas 1T	Wil inleveren	Klas 2T	Klas 2T	Wil inleveren
	P1	P2		P1	P2	
Algemeen deel	22	22	N.v.t.	22	22	N.v.t.
Nederlands	3	2	?	2	2	?
Engels	2	2	?	2	2	?
Duits	-	-	?	2	2	?
Frans	2	2	?	1	2	?
Wiskunde	2	3	1	3	2	1
Scheikunde	-	-	0	1	1	0
Natuurkunde	1	1	0	1	1	0
Biologie	1	1	0	1	1	0
Geschiedenis	2	1	1	1	1	1
Aardrijkskunde	1	2	1	1	1	1
BO	2	2	N.v.t.	2	2	N.v.t.
Drama	-	1	N.v.t.	1	-	N.v.t.
Muziek	1	-	N.v.t.	-	1	N.v.t.
BeVo	1	1	N.v.t.	1	1	N.v.t.
O&O	4	4	N.v.t.	4	4	N.v.t.
Plus	5	5	N.v.t.	5	5	N.v.t.
Mentoruur	1	1	N.v.t.	1	1	N.v.t.
Daltonuur	4	4	4	3	3	4
Totaal	27	27		27	27	6

Hierdoor is het mogelijk om met de meer- en hoogbegaafden classes 8 daltonuren te realiseren. Een mogelijkheid is dat de docenten die een uur "inleveren" deze daltonuren bezetten, zodat zij wel nog een mogelijkheid krijgen deze leerlingen te begeleiden. Ook mentoren kunnen hier een rol krijgen voor het coachen van individuele leerlingen. Tijdens deze 8 daltonuren kunnen de MHB-leerlingen werken aan eigen leerdoelen en verrijkings- of verdiepingsopdrachten. Dit systeem kan gefaseerd ingevoerd worden. Bijvoorbeeld het eerste trimester 4, het tweede trimester 6 en het derde trimester 8 daltonuren, zodat de leerling geleidelijk aan, aan de "vrijheid" kan wennen.

10.2 Mentoraat

De MHB-leerlingen hebben veel begeleiding nodig. Vandaar dat er wordt gekeken naar een mogelijkheid om het mentoraat, waar zaken over planning, reflectie en voortgang besproken worden, te verdelen in 2 x een half uur, zodat de mentor de leerlingen minstens 2x in de week ziet voor begeleiding en coaching. Een andere mogelijkheid is om mentoren meer in te zetten op daltonuren.

10.3 Teamvergaderingen

Voor de begeleiding van de MHB-leerlingen is het nodig dat alle docenten, mentoren en V-coaches goed samenwerken en werkzaamheden samen afstemmen. Hiervoor is het voorstel om in de plaats van 1 teamvergadering van 1,5 uur in de week te wijzigen naar 2 of 3 korte vergaderingen. Hierdoor kunnen dringende zaken qua begeleiding snel besproken worden

10.4 Sectietijd

Eén keer in de 14 dagen komen de secties bij elkaar. Hier werken de sectieleiden aan het sectiewerkplan, het voorbereiden van toetsen en/of ander materiaal. Zoals eerder omschreven is het nodig voor het versterken van het daltononderwijs en zeker ook voor de MHB-klassen, een PTA voor de onderbouw te schrijven en reguliere- en verkorte doorlopende leerlijnen te maken, met leerdoelen. Dit moet nog verder afgestemd worden met de verantwoordelijke MT-leden en de sectievoorzitters.

10.5 Plus document

In het [sectorakkoord Voortgezet Onderwijs 'Klaar voor de toekomst! Samen werken aan onderwijskwaliteit'](#) staat dat scholen gaan werken met een plusdocument om zichtbaar te maken op welke wijze leerlingen hebben gewerkt aan een brede voorbereiding op hun toekomst en welke resultaten ze hierbij geboekt hebben. Hierop staan bijvoorbeeld de succesvol afgeronde (talent)programma's, stagevaardigheden en specifieke vaardigheden van de leerling beschreven. Ook gevolgde programma's op het gebied van loopbaan, burgerschap, ondernemerschap, creativiteit of sport kunnen beschreven worden. Het plusdocument kan goed worden ingezet de leerloopbaan van de individuele bij te houden en de leerlingen te motiveren. Bij de ontwikkeling van het plusdocument op Helen Parkhurst wordt verbinding gezocht met het decanaat.

“Het plusdocument is een gevalideerde verzamelstaat/inhoudsopgave die weergeeft wat een leerling aan plussen heeft laten zien naast de schoolresultaten (die worden vastgelegd in een diploma met bijbehorende cijferlijst). Het betreft een overzicht van de persoonlijke brede vorming van een leerling.”

10.6 Protocol versnellen

Leerlingen hebben op de school de mogelijkheid om te versnellen. Deze mogelijkheden worden uitgebreid en hiervoor moet de bestaande structuur alsmede de nieuwe als protocol op papier worden gezet en meer bekendheid krijgen bij het team.

11. Risicoanalyse

Hier wordt in het kort omschreven wat valkuilen kunnen zijn. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van wetenschappelijk onderzoek en ervaringen van scholen die al met soortgelijke projecten zijn gestart.

11.1 Competentieontwikkeling

In dit traject wordt breed ingezet op de competentieontwikkeling van docenten. Echter, competentie ontwikkelen alleen is niet voldoende, ook zelfvertrouwen en houdingen zijn van belang, evenals de visie van de school en de randvoorwaarden, zoals een goede ICT-infrastructuur en voldoende tijd om aan ontwikkelingen te besteden. Vandaar dat het ook belangrijk is dat deze groep docenten regelmatig bij elkaar komt en dit soort zaken bespreekt. Het is namelijk voor het welzijn van de leerlingen van belang dat alle docenten die lesgeven aan deze groep leerlingen een zelfde werkwijze hanteren en zich aan de gemaakte afspraken houdt.

11.2 Knelpunten uit de praktijk

Op het Veluws College Walterbosch wordt al 6 jaar gewerkt met VWO+ klassen. Het bestaande programma is gecompact met de standaard vakken. In de ontstane 8 uur lesruimte is bij VWO+ keuze uit Kunst en Media of Technasium aanbod, ook is er gym+. Er doen ongeveer 90 leerlingen per jaarlaag mee. Laatst hebben zij deze klassen geëvalueerd en zijn tot de volgende conclusie gekomen:

- Programma daagt onvoldoende uit
- Lesuren voor deel van de leerlingen nog steeds te veel ondanks compacten
- Onvoldoende ruimte eigen behoefte aan diepgang en specialisatie
- Onvoldoende aanbod rond specifieke (leer)vaardigheden die deze leerlingen nodig hebben of juist graag leren
- Veel leerlingen die zelf vakken “shoppen”

Hieruit blijkt dat het echt een uitdaging is een goed PTA te schrijven, met daaraan gekoppeld de leerdoelen voor leerlingen, met voldoende verdiepings- en verrijkingsopdrachten. Ook moet er gewaakt worden voldoende tijd te besteden aan de studie- en daltonvaardigheden in de vaklessen en het mentoraat.

11.3 Lesruimte

Voorlopig krijgen de meer- en hoogbegaafde leerlingen geen “eigen” plek in het gebouw, hierdoor kan het volgen van leerlingen bemoeilijkt worden. Ook kunnen zij voor overlast zorgen, zodra zij met eigen werk aan de gang gaan en niet weten waar zij dit kunnen gaan doen. Een goede optie lijkt dat hiervoor de mediatheek ingezet kan worden.

11.4 Overzicht

Dit is een belangrijk punt voor docenten, mentoren en v-coaches, maar zeker ook voor de leerlingen. Op het moment bestaat er nog geen overkoepelend digitaal overzicht om de voortgang bij te houden. Het is zaak om hier stevig op in te zetten.

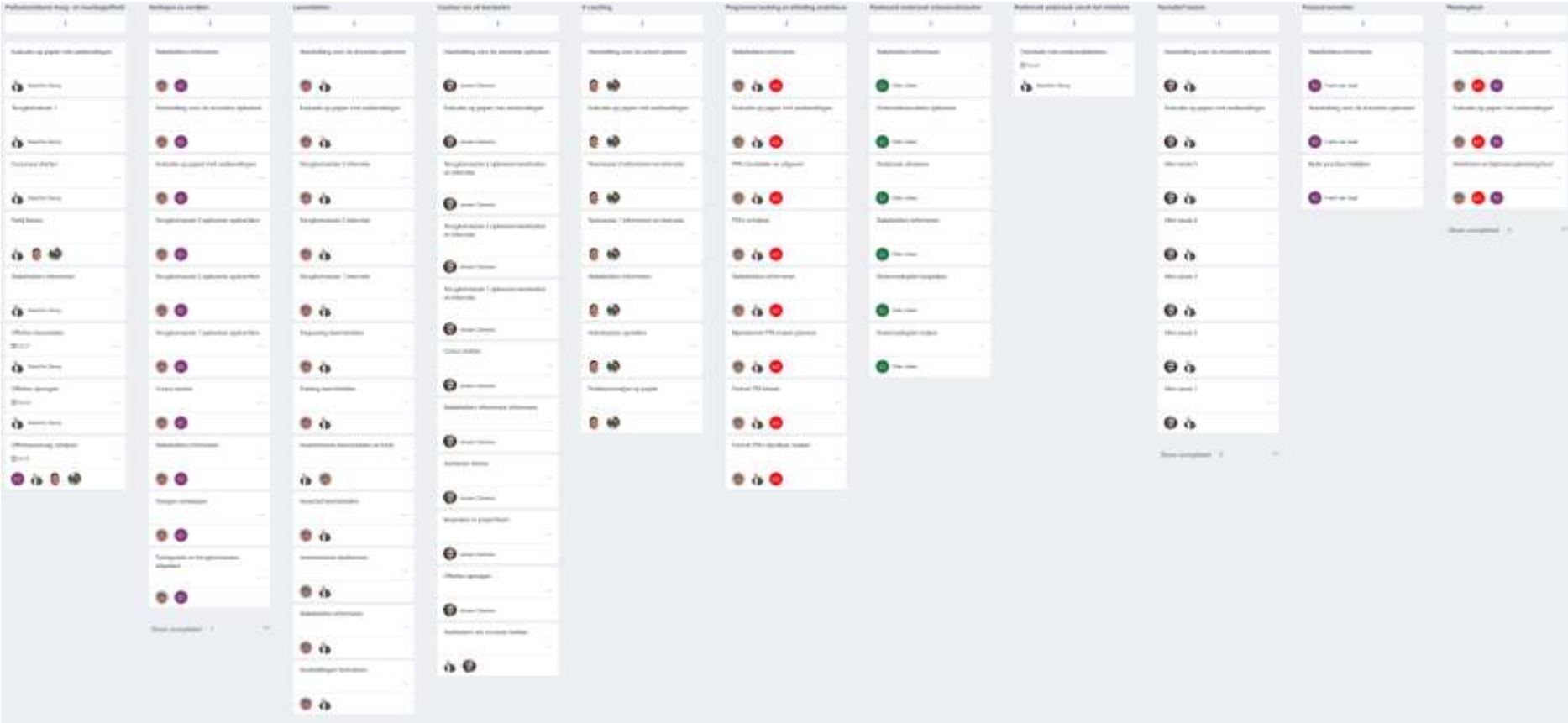
12. Projectbeheersing en planning

12.1 Tijd

Dit projectplan wordt gefaseerd, maar binnen twee jaar ingevoerd. Zie onderstaand schema voor de tijdsindeling van het eerste schooljaar. Een uitgewerkte tijdsplanning met tussenstappen en de namen van uitvoerenden staat online in de gedetailleerde Dalton+ projectplanning planningsapp van Microsoft Office 365.

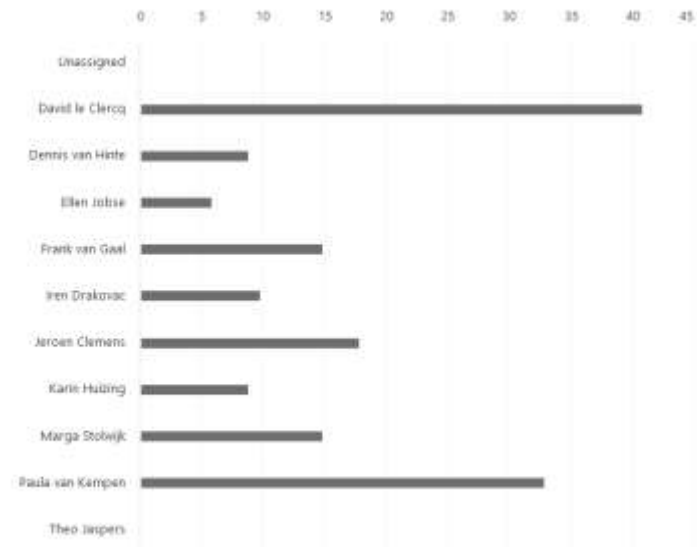
	Trimester 1 Techansium	Dalton+ team	Trimester 2 Techansium	Dalton+ team	Trimester 3 Techansium	Dalton+ team
Scholing hoog- en meerbegaafdheid						
Verdiepen en verrijken						
Leermiddelen						
Coachen vanuit leerdoelen						
V-coaching						
Programma van toetsing en afsluiting						
Flankerend onderzoek schoolonderzoeker						
Flankerend onderzoek ministerie						
Formatief toetsen						
Protocol versnellen						
Planningstool						
Plusdocument						
Daltonuren						

12.2. Taken en belasting projectgroepleden

● Not started	84
● In progress	0
● Late	0
● Completed	6

12.2 Kwaliteit

Om de kwaliteit en de effecten van dit project te meten, worden verschillende activiteiten ontwikkeld:

- Er starten twee flankerende onderzoeken tijdens het project. Daarvan wordt er één uitgevoerd door onderzoekers op de school zelf en één door het ministerie van onderwijs. Hiermee zal worden gemeten welke effecten dit project heeft op onder andere de motivatie, zelfredzaamheid en meer van dat soort zaken.
- Er wordt regelmatig op ieder onderdeel van het project een tussenevaluatie uitgevoerd en deze wordt besproken in het maandelijks overleg van de projectgroep.
- Het management team wordt maandelijks geïnformeerd over de voortgang van het project
- Er zal ieder trimester een klankbordgroep van leerlingen en ouders worden geraadpleegd tijdens de uitvoering van het project.

12.3 Organisatie

Wie	Functie	Verantwoordelijkheid	Bevoegdheid / deelproject
Theo Jasper	Opdrachtgever	Tijdige communicatie met projectleiders en tijdig akkoord op tussenresultaten	Af- en goedkeuren van tussenresultaten
Frank van Gaal Marga Stolwijk	Afdelingsleider	Tijdige communicatie met projectleiders en tijdig akkoord op tussenresultaten Bewaken voortgang	Af- en goedkeuren van tussenresultaten en verschuiven van capaciteit
David le Clercq	Projectleider	Behalen van projectdoelstellingen Managen van projectdoelstellingen Managen operationele doelstellingen Financiële planning Bewaken voortgang	Diverse deelprojecten
Paula van Kempen	Project ondersteuner extern en projectgroep deelnemer	Bewaken voortgang Behalen van deelprojectdoelstellingen	Diverse deelprojecten
Jeroen Clemens	Lid projectgroep	Behalen van deeldoelstelling	Werken van uit doelen en formatief toetsen
Karin Huizing	Lid projectgroep	Behalen van deeldoelstelling	I-coaching
Iren Dracovic	Lid projectgroep	Behalen van deeldoelstelling	Verdiepen en verrijken
Dennis van Hinte	Lid projectgroep	Behalen van deeldoelstelling	I-coaching
Ellen Jobse	Lid projectgroep	Behalen van deeldoelstelling	Praktijk onderzoek intern

12.4 Geld*

Grove budgetindicatie 2017-2018

Hoeveel?	Waarvoor?	Waar vandaan?
5000	Werken met leerdoelen	Leerlab
5000	Cursus hoogbegaafdheid	Leerlab
2500	Formatief toetsen	Leerlab
5000	Pilot leermiddelen	Leerlab
2500	Externen	Leerlab

* Uitgeven uren binnen de formatie zijn niet meegenomen in deze budgetindicatie. Eventuele gelden uit het lerarenontwikkelfonds zijn ook nog niet meegenomen in deze begroting. Hier wordt een bedrag aan gevraagd voor tussen de 30.000 en 50.000 euro voor ontwikkeltijd

13. Implementatie

Het Dalton+ project bestaat uit meerdere deelprojecten waarin verschillende mensen op verschillende tijden, in samenwerking en overleg, taken moeten plannen en uitvoeren. Deze taken zijn opgenomen in de planner in Microsoft Office 365 en toebedeeld. Deze planner is een belangrijke tool bij de projectbewaking en aansturing. De projectleden beheren hun eigen taken.

13.1 Dalton+ in SMART doelen 2017 – 2018

De doelen in concrete termen worden alleen beschreven voor het eerste jaar van het project waarna een nieuwe planning wordt gemaakt.

13.1.1 Curriculum ontwikkeling en bewustzijn

- Er is een programma voor toetsing en determinatie, waarbij wordt uitgegaan van leerdoelen, voor alle vakken in de leerjaren 1, 2 en 3 op de afdeling technasium A en B
- Er zijn doorlopende leerlijnen voor alle vakken in de leerjaren 1, 2 en 3 op de afdeling technasium A en B met leerdoelen volgens format gebundeld
- Iedere leerlijn is bij ieder vak in trimester 3 aangevuld met ten minste één verdieping en één verbredingsopdracht in de hoog- en meerbegaafden klassen op het technasium
- Er is een overkoepelende leerlijn algemene-, vak-, en daltonvaardigheden voor de leerjaren 1, 2 en 3 op de afdeling technasium A en B
- Er zijn gecompacte leerlijnen volgens format voor ieder vak in trimester 3 in de leerjaren 1, 2 en 3 op de afdeling technasium A en B

13.1.2 Leermiddelen

- Er is sprake van een integrale inzet van adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden bij minimaal 3 vakken in de hoog- en meerbegaafden klassen op het technasium in trimester 2
- Er is tenminste 1 verdieping- en 1 verbredingsopdracht ontwikkeld bij alle vakken in de hoog- en meerbegaafden klassen op het technasium volgens afgesproken richtlijnen
- Er is een eenduidige tool voor planning en reflectie ontwikkeld en deze wordt toegepast consequent en uniform toegepast in de dagelijkse lespraktijk op de afdeling technasium A en B in leerjaren 1 en 2

13.1.3. Didactiek

- De docenten die lesgeven aan de meer- en hoogbegaafdenklassen hebben een meerdaagse cursus werken vanuit leerdoelen en een aanzet gemaakt met deze manier van werken en in een intervisiesessie hierop gereflecteerd
- Bij drie vakken hebben docenten die lesgeven aan meer en hoogbegaafden klassen een heel trimester gewerkt met adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden en hebben daarbij een aanbevelingen geformuleerd ten aanzien van het omgaan met de data die zij in deze nieuwe lespraktijk tot hun beschikking hebben
- De docenten die lesgeven aan de meer- en hoogbegaafdenklassen hebben een meerdaagse cursus werken met meer- en hoogbegaafde leerlingen gedaan en in een intervisiesessie gereflecteerd op de manier waarop ze de kennis die ze hebben opgedaan hebben toegepast in de praktijk
- Alle docenten in het technasium hebben in vijf minisessie kennis gemaakt met de inhoud en de praktijk van het formatief toetsen en dit ten minste twee keer in trimester twee en drie toegepast in hun dagelijks lespraktijk

13.1.4 Begeleiding

- Er is een ontwerp gemaakt voor een overkoepelend digitaal overzicht voortgang en resultaten
- Er is een handreiking gemaakt met betrekking tot coachen aan de hand van big data door de docenten die lesgeven aan de meer- en hoogbegaafdenklassen die hebben gewerkt met adaptieve leermiddelen met track and trace mogelijkheden
- Er is een protocol V-coaching dat bij alle docenten die lesgeven aan de meer- en hoogbegaafdenklassen bekend is
- Er is een protocol bij versnelling dat bij alle docenten die lesgeven aan de meer- en hoogbegaafdenklassen bekend is

13.1.5 Organisatie

- De meer- en hoogbegaafdenklassen hebben vijf daltonuren in de week
- Van één lang naar twee korte mentoruren per week
- Er is een plusdocument ontwikkeld en daarbij de inrichting is het digitale leerlingvolgsysteem

13.2 Uitgewerkt planning

Z

Bijlagen

Bijlage 1 Dalton kernwaarden

SAMENWERKING

"The school functions as a social community"

Een daltonschool is een leefgemeenschap waar leerlingen, leerkrachten, ouders, schoolleiding en bestuur op een natuurlijke en gestructureerde wijze samen leven en werken. Een daltonschool is ook een leeromgeving waar leerlingen en leerkrachten iets van en met elkaar leren. Doordat leerlingen samen met leerkrachten en medeleerlingen aan hun leertaken werken, leren zij met elkaar om te gaan en leren zij dat zij elkaar kunnen helpen. Het verwerven van kennis en vaardigheden in samenwerking met anderen kan het leren vergemakkelijken. Leerlingen leren dat er verschillen bestaan tussen mensen. Ze leren naar elkaar te luisteren en respect te hebben voor elkaar. Als leerlingen met elkaar samenwerken, ontwikkelen ze sociale vaardigheden en leren ze te reflecteren op de manier waarop ze leren, zoals het beoordelen van een eigen inbreng en die van een medeleerlingen, het aangaan van de dialoog, het leren omgaan met teleurstellingen en het ervaren van een meeropbrengst uit de samenwerking. Het uiteindelijke doel is democratisch burgerschap. Een daltonschool is een oefenplek voor democratisering en socialisering.

VRIJHEID en VERANTWOORDELIJKHEID

"Freedom and responsibility together perform the miracle"

Vrijheid is noodzakelijk om eigen keuzes te kunnen maken en eigen wegen te vinden. Vrijheid in het daltononderwijs is de gelegenheid krijgen om het taakwerk zelf te organiseren. De opgegeven leerstof en de eisen die daaraan worden gesteld, de tijdslimiet, de werkafspraken en de schoolregels vormen de grenzen waarbinnen de leerlingen hun vrijheid leren gebruiken. Een leerling leert verantwoordelijkheid voor zichzelf en zijn omgeving te dragen, als zijn omgeving hem daarvoor de ruimte en mogelijkheden biedt. Door leerlingen meer vrijheid te bieden kunnen zij eigen keuzes maken en een actieve leerhouding ontwikkelen. Maar vrijheid betekent niet dat alles zomaar kan en mag. Het is een taak van de leerkracht om iedere leerling een structuur te bieden om vrijheid binnen grenzen te leren hanteren. Leerlingen krijgen de ruimte om te ontdekken en te experimenteren, maar worden tegelijk ook geconfronteerd met de relatie tussen wat ze doen en wat dat oplevert. Dat is voor leerlingen een geleidelijk leerproces, waarin zelfkennis en zelfinschatting een grote rol spelen.

EFFECTIVITEIT

Dalton is een "Efficiency measure"

Dalton is een maatregel om effectiever te werken: *'a simple and economic reorganization of the school'*. Parkhurst wil met haar Dalton Plan het schoolse leren doelmatiger maken. Daarom zijn effectiviteit en efficiency al vanaf het begin twee belangrijke begrippen. Effectiviteit en efficiency vooronderstellen duidelijkheid over de onderwijsopbrengsten. Parkhurst vindt dat het onderwijs een brede functie heeft. Onderwijs behoort kinderen en jeugdigen ook cultureel en moreel te vormen, zodat ze zelfredzaam en sociaal verantwoordelijk worden: geoefend in, gewend aan en voorbereid op leven, werken en samenleven. Het daltononderwijs is gericht op een effectieve inzet van tijd, menskracht en middelen. Parkhurst wil omwille van de efficiency leerlingen juist verantwoordelijkheid in handen geven. Zij stelt dat als leerlingen een taak krijgen, waar zij verantwoordelijkheid voor dragen en die ze in vrijheid zelf plannen en uitvoeren, het onderwijs dan veel effectiever is dan het stilzit- en luisteronderwijs dat zij zelf doorlopen heeft. Parkhurst maakt in haar Dalton Plan van kinderen als het ware kleine ondernemers, die verantwoordelijkheid leren dragen voor het schoolwerk, hun eigen werk, dat ze in vrijheid uitvoeren.

ZELFSTANDIGHEID

"Experience is the best and indeed the only real teacher"

Zelfstandig leren en werken op een daltonschool is actief leren en werken. Een leerling wil doelgericht werken aan een taak of opdracht en is in staat om tijdens dit leerproces hulp te zoeken indien noodzakelijk. Deze manier van werken stimuleert het probleemoplossend denken van leerlingen. Om later als volwassene goed te kunnen functioneren moet een leerling leren beoordelen welke beslissingen hij/zij moet nemen en wat de gevolgen daarvan zijn. De keuzevrijheid dwingt een leerling tot het nemen van zelfstandige beslissingen die voor hem effectief en verantwoord zijn.

REFLECTIE

"I would be the first to hear welcome criticism"

Reflexiviteit, nadenken over je eigen gedrag en je eigen werk, is op daltonscholen belangrijk. Op veel daltonscholen maken leerlingen vooraf een inschatting van de moeilijkheidsgraad en de tijd van de opdrachten. Achteraf wordt hierover ook een feitelijke beoordeling gegeven en worden in gesprekjes regelmatig de inschattingen vooraf en de feitelijke beoordelingen achteraf met elkaar vergeleken. In zulke gesprekjes kan er dan bijvoorbeeld aandacht geschonken worden aan het feit waarom een kind steeds de rekenopgaven in de weektaak vooraf moeilijker inschat dan ze (achteraf) blijken te zijn. Op andere aspecten van het werken in de klas wordt op een soortgelijke wijze gereflecteerd. Zo wordt geleidelijk de vaardigheid in het zelfstandig werken en het samenwerken opgebouwd. Het kritisch benaderen van onderwijskundige ontwikkelingen en inzichten is op een daltonschool vanzelfsprekend. Iedere docent die werkt op een daltonschool reflecteert op zijn/haar onderwijspraktijk en professioneel handelen. Ook op schoolniveau vindt reflectie over de kwaliteit van het daltononderwijs voortdurend plaats.